

Karol Sacewicz

Stan badań nad obecnością Wojska
Polskiego na Warmii i Mazurach po
drugiej wojnie światowej:
konferencja z okazji 60. rocznicy
zakończenia działań wojennych na
ziemi węgorszewskiej, Węgorzewo 21
stycznia 2005 roku

Echa Przeszłości 6, 333-336

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

księgozbiorami bibliotecznymi na przykładzie Biblioteki Wydziału Teologicznego US.

Trzydniowe obrady pokazały, że istnieje liczna grupa badaczy, którzy żywo interesują się piśmiennictwem pragmatycznym. Potwierdziły one potrzebę dalszych dociekań w tym zakresie i wskazały na dalsze możliwości badawcze.

Karol Sacewicz

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
UWM w Olsztynie

STAN BADAŃ NAD OBECNOŚCIĄ WOJSKA POLSKIEGO
NA WARMII I MAZURACH PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ.
KONFERENCJA Z OKAZJI 60. ROCZNICY ZAKOŃCZENIA
DZIAŁAŃ WOJENNYCH NA ZIEMI WĘGORZEWSKIEJ.
WĘGORZEWO 21 STYCZNIA 2005 ROKU

W dniu 21 stycznia 2005 roku w Węgorzewie – na terenie jednostki 1. Mazurskiej Brygady Artylerii im. gen. Józefa Bema – odbyła się konferencja naukowa pt. *Stan badań nad obecnością Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach po drugiej wojnie światowej. (Z okazji 60. rocznicy zakończenia działań wojennych na ziemi węgorskiej)*. Organizatorem konferencji był Departament Wychowania i Promocji Obronności Ministerstwa Obrony Narodowej przy współpracy Towarzystwa Przyjaciół 1. Mazurskiej Brygady Artylerii im. gen. Józefa Bema. Głównym celem, jaki stawiali przed sobą organizatorzy, była nie tylko ocena dotychczasowego stanu badań, ale także popularyzacja problematyki obecności oraz działalności zbrojnej, społecznej, politycznej oraz gospodarczej Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach po 1945 r. oraz na promocję najnowszej, de facto pierwszej w polskiej historiografii publikacji poświęconej temuż zagadnieniu¹.

Obradom przewodniczył ppłk dr Wiesław B. Łach (Departament Wychowania i Promocji Obronności MON; IHiSM UWM Olsztyn), który w słowie wstępnym przywitał przybyłych na konferencję gości – słuchaczy, jak również prelegentów – pracowników Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Pierwszy w dyskusji zabrał głos gen. bryg. Wiesław Pietrzak, były dowódca 1. MBArt., który

¹ Por. *Z dziejów Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach po drugiej wojnie światowej*, pod red. Wiesława B. Łacha, Węgorzewo 2004.

podkreślił ogromną potrzebę prowadzenia badań nad historią wojskowości, zwłaszcza tego regionu. Mówca zwrócił również szczególną uwagę na rolę Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach, jako istotnego – często jedyne – czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego tych ziem, jako przykład podając miasto Węgorzewo.

Wystąpienie gen. Pietrzaka zapoczątkowało pierwszą część obrad, w której dr hab. Norbert Kasperek (IHiSM UWM Olsztyn) mówił o szczególnej roli historii wojskowości w badaniach nad najnowszymi dziejami Warmii i Mazur, które – zdaniem mówcy – bez uwzględnienia w nich także roli armii, byłyby niepełnowartościowe, czy wręcz upośledzone. Prelegent zaznaczył, że [...] *historia wojskowa obejmuje wiele zjawisk społecznych. [...] Nie trzeba przypominać, iż armia po 1945 roku odgrywała specyficzną rolę w sensie politycznym, (co dostrzega wielu), ale i w życiu gospodarczym. Garnizony w małych miastach były znaczącym pracodawcą, pochopna, niekiedy nieprzemyślaną ich likwidacja w znaczący sposób przyczyniła się do zubożenia owych miejscowości. Liczne na Warmii i Mazurach garnizony [...] były szkołą życia kulturalnego i społecznego.* W dalszej części swojego wystąpienia prof. Kasperek podkreślił szczególne znaczenie niniejszej konferencji, a przede wszystkim promowanej na niej publikacji w badaniach nad tą tematyką, w propagowaniu ich wyników i tym samym popularyzowaniu dziejów Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach. Kończąc wyraził swe przekonanie, iż konferencja, jak również publikacja nie zamykają badań nad tą problematyką, a wręcz przeciwnie stanowią kolejny krok w rozwoju naukowych badań nad zagadnieniami wojskowymi tego regionu.

Kolejny prelegent – dr Witold Gieszczyński (IHiSM UWM Olsztyn) – wygłosił referat pt. *Wojsko Polskie na Warmii i Mazurach*, w którym przedstawił początki obecności i działalności Wojska Polskiego w tym regionie, jak również jego rozwój i kolejne organizacyjne przeobrażenia. Referent skoncentrował się przede wszystkim na jednostkach wojsk lądowych. Zapoznał audytorium z często zmieniającą się na przestrzeni powojennej historii Warmii i Mazur dyslokacją związków taktycznych i pododdziałów wojsk lądowych oraz ich dziejami. Dr Gieszczyński w swym referacie szczególnie skupił się na omówieniu największych związków taktycznych, tj. 15. DP (od jesieni 1954 r. przeniesiona na etaty dywizji zmechanizowanej), której siedziba dowództwa znajdowała się w Olsztynie, elbląskiej 16. DP (od czerwca 1949 r. do czerwca 1950 r. Dywizja Pancerna, następnie do września 1956 r. Dywizja Zmechanizowana, później znów Dywizja Pancerna) oraz na 18. DP, której siedzibą dowództwa był Białystok. Prelegent podkreślał zmiany w strukturach podporządkowania jednostek Wojska Polskiego z Warmii i Mazur w ramach okręgów wojskowych, jak również akcentował obecność i rozwój szkolnictwa wojskowego w tym regionie.

Pierwszą część obrad zakończył referat pt.: *Z dziejów Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach po drugiej wojnie światowej – bibliografia selektywna*, wygłoszony przez mgr. Karola Sacewicza (IHiSM UWM Olsztyn). Przybliżył

on zgromadzonemu audytorium kwestię dotychczasowego dorobku historiografii polskiej oraz publicystyki poświęconemu dziejom Wojska Polskiego po 1945 r. Referent stwierdził, iż pod tym względem Warmia i Mazury na tle innych regionów Polski (m.in. Pomorza Gdańskiego oraz Zachodniego, Mazowsza czy też Śląska) wypadają bardzo skromnie. Owa dysproporcja uwidacznia się szczególnie przy porównaniu ilości monografii poszczególnych jednostek stacjonujących na Warmii i Mazurach z publikacjami poświęconymi jednostkom WP w innych regionach kraju. Prelegent zauważył, że pozytywnym wyjątkiem są monografie I.MBArt. im. gen. Józefa Bema, która zdaje się być, jak dotychczas, najlepiej opisaną w historiografii jednostką wojskową stacjonującą na Warmii i Mazurach po 1945 r.

Po krótkiej przerwie obrady wznowił przewodniczący konferencji, ppłk dr Wiesław B. Łach, który wygłosił referat pt.: *Wykorzystanie fortyfikacji niemieckich na Warmii i Mazurach w latach 1945–1956*. Autor referatu skoncentrował się na dwóch kwestiach: rozminowania niektórych obiektów i rejonów oraz na problemie wykorzystania ponemieckich fortyfikacji w polskich założeniach strategicznych. Referent szczegółowo przeanalizował zarówno miejsca, które zostały poddane akcji rozminowywania, jak również jednostki saperów WP biorące w nich udział (5. Mazurska Brygada Saperów, 20, 46, 47 i 51 batalion saperów) ich straty osobowe oraz sprzęt, którym w swojej pracy posługiwali się saperzy. Następnie dr Łach zreferował wykorzystanie wcześniej przejętych i rozminowanych fortyfikacji niemieckich w systemie obronnym powojennej Polski. Niejako wprowadzając do omówienia tej tematyki autor referatu przybliżył zagadnienie kształtowania się koncepcji wykorzystania fortyfikacji w systemie obronnym Polski. Referent podkreślił, że owe koncepcje stanowiły wypadkową analiz sposobów prowadzenia wojny. Stwierdził on m.in., że o ile okres pierwszej połowy lat 50. charakteryzował się znacznym wzrostem zainteresowania problematyką fortyfikacyjną ze względu na zaostrzenie się sytuacji międzynarodowej i możliwość zastosowania broni masowego rażenia. Od tego czasu zaczęły przeważać teorie, iż „przyszłe pole walki nie będzie posiadało stabilnego charakteru [...], lecz cechować się będzie wyjątkową dynamiką i manewrowością, w której to nie fortyfikacje stałe, ale polowe będą rozwiązaniem rozsądnym i realnym”. Czynniki te – co podkreślił prelegent – determinowały także kwestię wykorzystania przez wojsko obiektów fortyfikacyjnych na Warmii i Mazurach.

Jako ostatni wystąpił płk dr Dariusz Radziwiłłowicz (IHiSM UWM w Olsztynie), który wygłosił referat pt.: *Tradycje i symbole współczesnych jednostek Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach*. Na początku prelegent zaprezentował słuchaczom fragment materiału filmowego ukazującego obchody święta 15. Dywizji Zmechanizowanej im. Króla Władysława Jagiełły. Następnie referent pokrótce scharakteryzował rolę i ogromne znaczenie pielęgnowania tradycji bojowych przez poszczególne jednostki. Dr Radziwiłłowicz zaprezentował i omawiał symbole jednostek Wojska Polskiego stacjonujących na Warmii i Mazurach po 1945 r. wskazując na charakterystyczne dla

danego rodzaju broni elementy symboli oraz odznak, jak również na historyczne i heraldyczne uwarunkowania ich wyglądu.

Obrady konferencji zakończył jej przewodniczący ppłk dr Wiesław B. Łach, który wyraził pogląd, że konferencja ta nie stanowiła ostatecznego końcowego efektu prac badawczych na dziejami Wojska Polskiego na Warmii i Mazurach po drugiej wojnie światowej, a wręcz przeciwnie ich kontynuację, podbudowaną zbiorową publikacją poświęconą temuż zagadnieniu, która – zdaniem mówcy – pozwoli wszelkim miłośnikom historii wojskowości znaleźć w niej pełnowartościowy, naukowy punkt wyjściowy do dalszych badań naukowych w tym zakresie.

Irena Makarczyk

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
UWM w Olsztynie

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„HEREDITATEM COGNOSCERE. KANONICY REGULARNI
LATERAŃSCY W POLSCE DAWNIEJ I DZIŚ”
KRAKÓW 12–14 MAJA 2005 ROKU
I UDZIAŁ W NIEJ PRACOWNIKÓW INSTYTUTU HISTORII
I STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
WYDZIAŁU HUMANISTYCZNEGO UWM W OLSZTYNIE

Sześćset lat historii opactwa Bożego Ciała na Kazimierzu w Krakowie stało się okazją do świętowania tego wspaniałego jubileuszu na dwu płaszczyznach: w wymiarze naukowym i religijnym. Ten pierwszy realizował się podczas konferencji zorganizowanej w dniach od 12–14 maja 2005 r., natomiast wyrazem wdzięczności i uznania dla posłannictwa księży kanoników laterańskich było podniesienie przez Stolicę Apostolską kościoła Bożego Ciała do rangi Bazyliki Mniejszej. Ta uroczystość miała miejsce w niedzielę 15 maja 2005 r. i kończyła obchody jubileuszowe.

Konferencja naukowa odbywała się w murach krakowskiego opactwa kanoników laterańskich przy ul. Bożego Ciała 26, w dawnej bibliotece klasztornej, w której uczestnicy sympozjum mieli okazję obejrzeć bogate zbiory inkunabułów i starodruków. Organizatorem konferencji był zakon kanoników regularnych laterańskich w Krakowie. Patronat honorowy nad obchodami jubileuszowymi objął metropolita krakowski ks. Franciszek Kardynał Ma-